

Ahlaki Çözülmenin Bir Öncülü Olarak Karanlık Üçlü: Bir Alan Araştırması

Zafer AYKANAT*

Tayfun YILDIZ**

Öz

Ahlaki çözülme, insanların suçluluk duymadan başkalarına zarar verebildikleri sosyo-bilişsel süreç olarak değerlendirilirken, karanlık üçlü ortak özellikleri saldırgan eğilimler, sınırlı empatik yetenekler, baskınlık ve düşmanlığın bir karışımını yansıtan kişilerarası ilişkiler, aldatma, yalan söyleme gibi eğilimler olarak değerlendirilir. Bu araştırmanın amacı karanlık kişilik özelliklerinin ahlaki çözülmenin bir öncülü olarak ortaya konulabilmesi ve karanlık kişilik özelliklerinin ahlaki çözülme üzerindeki etkisini sosyal bilişsel teori kapsamında araştırmaktır. Bu amaç çerçevesinde Ardahan Valiliği'ne bağlı kamu kurumlarında çalışan 226 kişiye kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak ölçekler ve kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Çalışmada karanlık üçlüyü ölçmek için makyavelizm, narsisizm ve psikopati boyutlarını içeren ölçek ve ahlaki çözülme içeren tek boyutlu ölçek uygulanmıştır. Ölçekler için uygulanan istatistiksel analizler sonucunda ortaya konan araştırma modeli sınanmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi analizine göre sınanan modelin uyum indekslerinin kabul edilebilir olduğu bulgulanmıştır. Araştırma sonuçlarında karanlık üçlünün ahlaki çözülme anlamı ve pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Karanlık üçlünün alt boyutları olan makyavelist davranışın ahlaki çözülme negatife etkilediği fakat anlamlı olmadığı, psikopati ile narsisist davranışın ahlaki çözülme anlamı ve pozitif etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ahlaki Çözülme, Karanlık Üçlü, Narsisizm, Makyavelizm, Psikopati.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

The Dark Triad as a Premise of Moral Disengagement: A Field Study

Abstract

Moral disengagement can be described as a socio-cognitive process in which people can harm others without any feeling of guilt while the dark triad is considered as a group of particular behaviors such as lying, deceiving, bullying and contempting. Members of a society who behave in the dark-triadic sense violate moral values and social norms of their society and thereby jeopardize the social architecture. The main aim of this study to show that the dark personality traits can be considered as a premise of moral disengagement within the scope of social cognitive theory. In addition, this study also investigates the effects of these traits on moral disengagement. In this context, by using easy sampling method, 226 people, all of whom working in government offices in Ardahan, Turkey, were interviewed through specific kinds of scales and personal data forms. The scale applied for measuring the dark triad has three dimensions: Machiavellianism, Narcissism and Psychopathy. Moreover, the scales applied for measuring moral disengagement has only one dimension. Our research model was tested by using a structural equation modeling analysis. We found that the fit indices of our model are significant. Our results suggest that the dark triad has a positive and significant effect on moral disengagement. Furthermore, machiavellian behavior has a negative and insignificant effect on moral disengagement, while both psychopathic and narcissistic behaviors have a positive and significant effect on moral disengagement.

Key Words: Moral Disengagement, Dark Triad, Narcissism, Machiavellianism, Psychopathy.

Article Type: Research Article

* Doç. Dr. Ardahan Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon ABD (zaferaykanat@ardahan.edu.tr)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3160-933X>

** Doç. Dr. Ardahan Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon ABD (tayfunyildiz@ardahan.edu.tr)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5145-8677>

GİRİŞ

Son zamanlarda dünya genelinde ve toplumun hemen hemen her kesiminde (örneğin, iş dünyası, siyaset, eğitim, askeri, spor, dini kurumlar) etik olmayan davranışlar hakkında çıkan haberler gazete manşetlerini süslemiştir (Detert vd., 2008). Özellikle 80'li yıllardan itibaren Dünya'nın farklı yerlerinde gündem olan iş ahlaki skandallarının şirketlere ve ülke ekonomilerine verdiği zarar görüldükten sonra konuya olan akademik ilgi artmaya başlamıştır (Coşkun, 2017). Örgütsel davranış yazınının gittikçe ilgisini çeken bu etik olmayan davranışlar konusu son yıllarda ülkemizde de üzerinde çalışılmaya başlanmış konulardandır. Etik dışı toplumsal olayların altında yatan ana nedenler incelediğinde ise karşımıza öncelikli olarak bireylerin etik dışı davranışlar sergilemesi ve bunu kendi içlerinde rasyonelleştirme süreci olarak ifade edilen ahlaki çözüme kavramı çıkmaktadır. Bandura tarafından 1989 yılında ilk kez ele alınan bu kavram, bazı insanların açık bir şekilde suçluluk duygusu ya da kendini kınama davranışı içerisinde olmadan etik olmayan davranışlar sergileyebilmesini açıklamayı amaçlamıştır.

Bandura ve onu takip eden meslektaşları tarafından erken çocukluk dönemine kadar inilerek yapılan çalışmalarda ahlaki çözüme sebep olan davranışların sosyolojik ve psikolojik nedenleri irdelenmiştir (Detert vd., 2008; Bandura vd., 2001; Moore vd., 2012; Gephart vd., 2014).

Kişilerin çalıştıkları örgütlerde sergiledikleri bu etik dışı davranışların altında yatan bireysel ve örgütsel süreçlerinde bir zemin oluşturduğu savunulmaktadır. Bu görüşü savunan Bandura'ya göre (1989;1990) ahlaki çözüme; bireylerin örgüt içerisinde yaptıkları etik olmayan davranışların kötü sonuçlara sebep olacağını bildikleri halde bunu sürdürmeleri ve kendi içlerinde bu davranışları kendini haklı gösterme çabaları olarak ifade etmiştir. Aslında kişiler, bilişsel çelişki yaşadıkları durumlarda, çelişkiye temel oluşturan konudan kaçınmaya çalışmakta ve kendileri için ideal olan bilişsel uyum düzeylerine tekrar ulaşmak için çaba sarf etmektedirler (Üçok, 2018).

Barsky (2008), ahlaki çözüme davranışına yatkın olan çalışanların kısa vadede örgütün lehine olabilecek etik dışı davranışları sergileme konusunda daha meyilli olduklarını savunmaktadır. Bu bağlamda ahlaki çözüme örgütler için istenmeyen ve özellikle de etik olmayan davranışlara zemin hazırlayacak bir değişken olarak kabul edilmektedir (Erbaş ve Perçin, 2017). Etik dışı olan bu davranışları sürdüren çalışanlar, bu davranışların örgüt içerisinde diğer çalışanlar tarafından da benimsenmesine neden olabilirler. Bunun sonucunda ise çalışanlar çalıştıkları örgütlere telafi edilemeyecek zararlar verebilmektedirler. Bu bağlamda ahlaki çözüme sebep olan davranışların önceden tespiti ve önlenmesi süreci örgütler için hayati bir önem arz etmektedir.

Etik ihlallerle ilgili olarak incelenen çalışmalar arasında, karanlık üçlüye odaklanan çok sayıda araştırma vardır. Makyavelizm, psikopati ve narsisizm genellikle etik olmayan davranışların yordayıcıları olarak önerilmiştir (Clemente, Espinosa ve Padilla, 2019). Bununla birlikte, yapılan kapsamlı yazın taraması sonucunda karanlık üçlü yapısının tüm bileşenleri ile sorunlu ahlaki işleyiş arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaya rastlanılmamıştır (Somma vd., 2020). Bu bağlamda ahlaki çözüme süreci bireyin öncelikli olarak kendi kişisel motivasyonu ile ilgili bir süreç olduğu için bireylerin sergiledikleri makyevelist, psikopati ve narsisist kişilik özellikleri olarak adlandırılan karanlık üçlü ahlaki çözüme için önemli bir öncül olarak değerlendirilebilir.

1. AHLAKİ ÇÖZÜLME

Ahlaki çözüme kavramı, ilk olarak Bandura tarafından ahlaki olarak etik ilkelere bağlı olmalarına rağmen (Pelton vd., 2004) belirli durumlarda insanların aynı ilkeleri savunmaya devam etmesi ve herhangi bir çatışma ya da suçluluk duygusundan kaçtıklarında bile paylaşılan normları ihlal

eden davranışları nasıl gerçekleştirebileceklerini açıklığa kavuşturan bir kavramdır (Mcalister, 2001; Perren ve Helfenfinger, 2012).

Örgütsel Davranış literatüründe oldukça önemli bir kavram olarak tartışılan “Ahlaki Çözülme”, bireylerin çalıştıkları örgütlerde ahlaki olmayan davranışları bilerek ve isteyerek içsel bir şekilde rasyonelleştirme süreci olarak ifade edilmektedir (Bandura 1990; 1999). Ahlaki çözülme bireyin eyleme dönüştürdüğü sapkın davranışların içselleştirilerek bir davranış kalıbı haline dönüştürülmesi ve bireyin örgüt içindeki hedeflerini gerçekleştirmede bir araç olarak kullandığı bir süreci ifade eder (Yıldız, 2015). Bir bakıma, davranışla ilgili caydırıcı mekanizmaların (örneğin suçluluk) etkisiz hale getirilmesi için bireyin, davranışın zorunlu olarak hizmet ettiği zarar ve yanlışı gerek mazeret gerekse gerekçelendirme yoluyla rasyonelleştirebileceği bir süreçtir (Fida vd., 2015). Bu anlamda insanların suçluluk duymadan başkalarına zarar verebildikleri sosyo-bilişsel sürece ahlaki çözülme denir (Hoareau, Bagès, Allaire, ve Guerrien, 2019).

Ahlaki çözülme teorisi, çocuk ve ergen gelişimi (Hyde vd., 2010) örgütsel davranış, kriminoloji, askeri psikoloji ve spor psikolojisi dahil olmak üzere bir dizi disiplin ve alanda deneysel araştırmalar için verimli bir zemin olmuştur (Moore, 2015). Ayrıca literatürde örgütsel saldırganlık, etik olmayan davranış, suç, sapkınlık, misilleme, intikam, şiddet, duygusal istismar, mobbing / zorbalık ve suistimal gibi farklı şekillerde de incelenmiştir (Fida vd., 2015).

İnsanların benimsediği ahlaki standartlar, onlara sergiledikleri davranışları için kılavuzlar ve zararlı faaliyetler için ise caydırıcı görevler görürler. İnsanlar kendilerini tatmin edecek ve kendine değer katan şeyleri yapmayı isterlerken aynı zamanda ahlaki standartlarını ihlal etmekten kaçınırlar çünkü bu tür davranışlar bireyin kendiyle çelişen durumlara yol açmaktadır (Bandura vd., 1996).

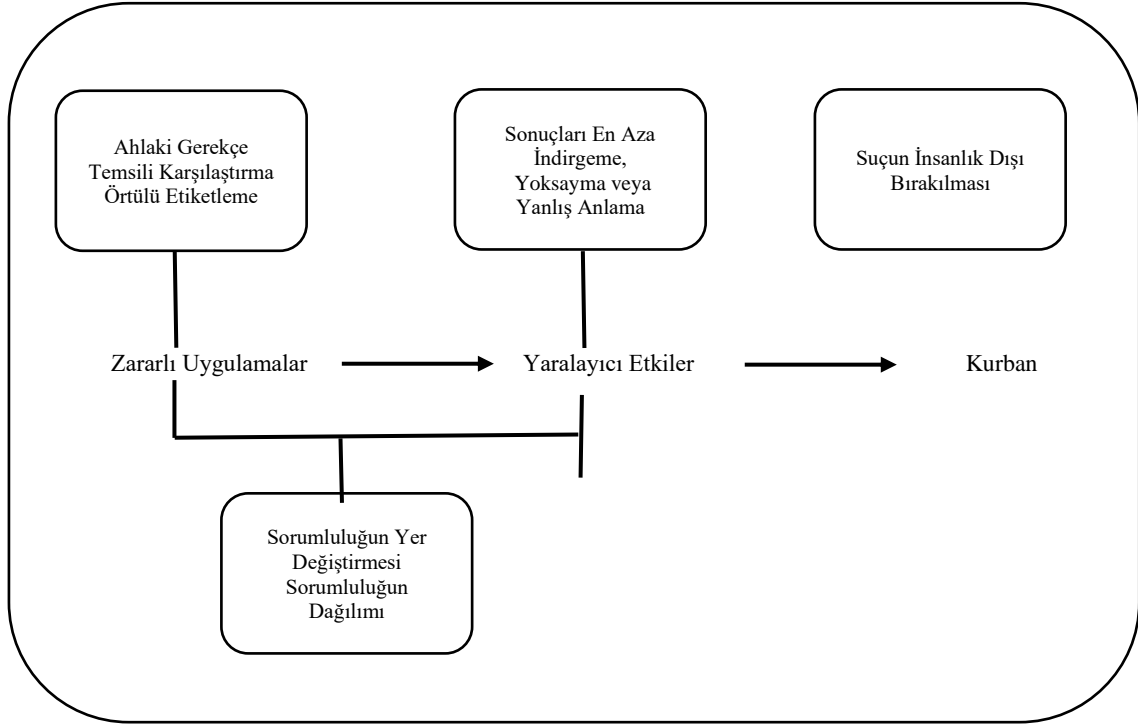
İnsanlar sosyalleşme süreçlerinde, davranışları için rehber ve caydırıcı olarak hizmet eden ahlaki standartları benimserler. İçselleştirilmiş kontrol geliştikten sonra, insanlar eylemlerini kendilerine uyguladıkları yaptırımlarla düzenlerler. Kendilerini tatmin eden ve kendine değer veren şeyler yaparlar. Kendi ahlaki standartlarını ihlal edecek şekilde davranmaktan kaçınırlar çünkü bu insanın kendiyle çelişmesi demektir. Dolayısıyla içsel olarak geliştirilen kendi kendine yaptırımlar, iç standartlara uygun davranmayı sürdürecektir (Bandura, 1990). Bu sayede birey rasyonelleştirdiği bu davranışlar sayesinde ahlaki olmayan bu davranışların psikolojik yükünden de kurtulmaktadır (Erbaş ve Perçin, 2017).

Ahlaki çözülme teorisine göre bireylerin içselleştirerek sergiledikleri olumsuz davranışlarını dört temel bilişsel anlamda gerçekleştirmektedirler (Shu vd., 2011; Thornberg ve Jungert 2013; Erbaş ve Şahin Perçin, 2016):

- (a) zararlı araçlara göz yummak (ahlaki gerekçelendirme) için değerli amaçların veya ahlaki amaçların kullanılması sonucunda ahlaksız olarak görülmemesi için davranışın kendisinin yeniden yorumlanmasını ifade eder,
- (b) olumsuz veya zarar verici eylemi, eylemi daha az olumsuz veya daha saygın kılacak şekilde etiketlemek (örtmece etiketleme),
- (c) kötü niyetli bir eylemi daha kötü veya daha olumsuz bir eylemle karşılaştırarak "daha az kötü" göstermek (avantajlı karşılaştırma). Ahlaki çözülme mekanizmaları, sonuçları görmezden gelerek veya çarpıtarak çalışır (küçültme, görmezden gelme veya eylemlerin olumsuz veya zararlı etkilerini yanlış anlamak), böylece bireyin zararla yüzleşmekten kaçınmasını kolaylaştırmayı sağlar.

d) karşıdakini suçlayarak daha az sorumlu ve suçsuz hissetme (kurbanın suçlanması) şeklinde sıralanmaktadır.

Bu rasyonelleştirmelerden anlaşılacağı üzere ahlaki çözümede, bireylerin agresif davranışlarını ve sonuçlarını sosyal ve ahlaki olarak kabul edilebilir bir şekilde bilişsel olarak çarpıtması ön plana çıkmaktadır. Bandura (1999) kişinin sergilediği ahlaki çözüme davranışını bir şekil üzerinde üç boyutta açıklamıştır.

Şekil:1 Ahlaki öz-yaptırımların, ahlaki kontrol sürecinin farklı noktalarında zararlı davranıştan seçici olarak ayrıldığı psikososyal mekanizmalar (Bandura, 2011)

Şekil 1, ahlaki kontrol sürecinde çözümlenin gerçekleşebileceği noktayı göstermektedir. Bandura'ya göre bu türden toplamda sekiz ahlaki kaçınma mekanizması vardır. Bunlardan üçü, zararlı davranışı kişinin kendi öz benliğinde iyi huylu bir davranışa dönüştürmesi sürecidir. Bunlar yukarıda da bahsedilen ahlaki gereğe, temsili karşılaştırma ve örtülü etiketleme davranışlarıdır. Ahlaki çözüme davranışı sergileyen birey, bu açıdan zararlı araçları değerli amaçlarla bir nevi kutsayarak kendisi için hak görmeye başlar. Birey bu uygulamaların zararsız ve hatta doğru görünmesine neden olan temize çıkarıcı karşılaştırmalar yaparak yapılan zararı kendi içine sindirme eğilimindedir (Bandura, 1999).

Sekiz ahlaki kaçınmadan diğer iki mekanizma ise, sorumluluğun yer değiştirmesi ve yayılması yoluyla zararlı uygulamalar için hesap verebilirliği azaltan uygulamalardır. Ahlaki kaçırmanın başka bir biçimi de kişinin faaliyetlerinin herhangi bir zarara yol açtığını görmezden gelmek, en aza indirmek, çarpıtmak ve hatta tartışmaktır (Bandura, 2011).

Sonuçları en aza indirgeme, yok sayma veya yanlış anlama mekanizmasındaki ise birey ahlaki olmayan davranışları kendi içinde rasyonelleştirmektedir. Bu davranışlar sayesinde kötü niyetli bir

eylemi daha kötü veya daha olumsuz bir eylemle karşılaştırarak "daha az kötü" göstermek olayı çarpıtmanın ve kişinin kendini bu konuda rahatlatmasının bir yolu olarak gösterilebilir. Bu davranışı sergileyen birey daha önce yapılan "daha zararlı" uygulamalara bakarak bu süreci kendi içinde rasyonelleştirmektedir (Yıldız vd., 2015).

Bandura'ya göre (1990), bu davranışları sergileyen bireylerin bilişsel mekanizmaların ahlaki öz düzenlemeyi devre dışı bıraktığı ve bu durumun "ahlaki bağlantının kesilmesi" sebebi ile sahtekârlıkla sonuçlanma eğiliminde olduğunu öne sürer. Bu bağlamda ahlaki çözüme, şüpheli davranışın aslında ahlaki olarak izin verilebilir olduğuna kendini ikna ederek zararlı bir davranışı kişisel olarak kabul edilebilir hale getirme sürecidir. Ahlaki çözüme, bireylerin sahip olduğu ahlaki ilkeler ile davranışsal ihlalleri arasındaki ilişkiye aracılık eder (Shu vd., 2011).

Örgütlerde çalışanların ahlaki çözüme eğilimine yatkın olmalarının, etik dışı davranışlarda bulunma ihtimalini güçlendirdiği savunulmaktadır. Örneğin, Christian ve Ellis (2014), ahlaki çözümlenin, örgütsel sapma davranışına zemin kazandırıcı bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedirler. Bu bağlamda, ahlaki çözüme, örgütlerde istenmeyen ve özellikle etik olmayan davranışları tetikleyici bir değişken olarak kabul edilmektedir (Erbaş ve Perçin, 2017).

2. KARANLIK ÜÇLÜ

Psikoloji bilimin içindeki ve dışındaki çeşitli disiplinlerden araştırmacıların yaptığı çok sayıda çalışma normları, değerleri ve ilkeleri ihlal eden davranışla ilişkili üç özel kişilik özelliğini araştırmışlardır. Bunlar Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopatidir (Jones ve Paulhus, 2014; Ferreiros ve Clemente, 2022). Bu özelliklerin normları ve davranışları ihlal eden birçok eylemde anahtar rol oynadığı düşünüldüğünden, Paulhus ve Williams (2002) tarafından kişiliğin karanlık üçlüsü kavramlaştırmasıyla tartışmalara yeni bir boyut getirmiştir. Şemsiye kavram olarak görev yapan "karanlık üçlü" kavramının barındırdığı 3 farklı yapının ortak özellikleri saldırgan eğilimler, sınırlı empatik yetenekler, baskınlık ve düşmanlığın bir karışımını yansıtan kişilerarası ilişkiler, kaynakları elde etmek için stratejiler ve aldatma eğilimi gibi özelliklerdir (Saltoğlu ve Irak, 2020). Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati ile ilgili açıklamalar aşağıdaki gibidir.

3.1. Narsisizm

Karanlık Üçlü'nün ilk bileşeni narsisizmdir. Narsisizm, adını bir nehir veya su havuzunda kendi yansımalarına âşık olan daha sonra bir kişilik bozukluğu olarak tanımlanan Yunan mitolojisindeki Narcissus karakterinden alır (Zeigler-Hill ve Marcus, 2016). Bu efsane, günümüzde kullanılan kavram olarak narsisizmin temel özelliklerini, yani kişinin kendi niteliklerinin diğer insanlarla ilişkilerini olumsuz bir şekilde bozan benmerkezci, büyüklük, üstünlük duygusu, ikna ve kibir gibi davranışları kapsamaktadır (Jonason ve Middleton, 2015). Narsisistler hayranlık ve ilgi isteyen, sosyal çevrelerde kendilerini üstün olarak gören ve bunları da bir şekilde diğer insanlara bağlayan davranış sergilerler. Bu nedenle narsisistler, diğer insanlarla ilişkilerini geliştirmeyi içeren stratejiler kullanırlar. Örneğin narsisistler, ne kadar iyi olduklarına bakılmaksızın yaptıkları her şeye aşırı güvenme eğilimindedirler. Narsisizm, kişilerarası ilişkilerin çeşitli yönlerine müdahale etme eğiliminde olan bir yaşam sürerler (Muris vd., 2017). Narsisizm, abartılı bir üstünlük, yetki, kendine değer duygusu ve aşırı bir hayranlık ihtiyacı ile karakterize edilmektedir (Taylor vd., 2017).

3.2 Makyavelizm

Makyavelizm, adını 1513'de Prens (Principe) adlı bir kitap yazan İtalyan Rönesans diplomatı ve siyaset teorisyeni Niccoló Machiavelli'den almıştır (Jones ve Paulhus, 2009; Dahling, Kuyumcu ve

Librizzi, 2014). Machiavelli, krallara ve lordlara, iktidarı elde tutmak için gerekirse acımasız ve ahlaksız eylemlerle güçlerini güvence altına almalarını tavsiye etmektedir (Muris vd., 2017). Araştırmacılar, manipülatiflik ve pragmatik bir ahlak anlayışıyla karakterize edilen davranışları açıklamak için Niccolo Machiavelli'nin Prens adlı çalışmasından ilham almışlardır (Jonason ve Middleton, 2015). Makyavelci kişilik özelliği, başkalarıyla başa çıkmanın araçsal bir yolu ya da sosyal etki kullanarak çalışma davranışına fırsatçı bir yaklaşım olarak düşünülebilir. Makyavelcilik, bir bireyin hedeflerine ulaşmak için gerekli olan her türlü aracı kullanmaya istekli olduğu bir yönelimi yansıtır. Bu yönelimde bulunan kişiler aldatma, manipülasyon, sömürü vb. davranışları rahatlıkla sergilerler (Zeigler-Hill ve Marcus, 2016). Spesifik olarak, Makyavelcilik, başkalarına karşı empatiden yoksun ve kendi başarıları için başkalarını manipüle etme eğiliminde olan bireyleri ifade eder (Nguyen vd., 2021).

3.3 Psikopati

Psikopati, kişilerarası etkileşimlerde bölücü ve bu bölücülüğün getirdiği anti-sosyal davranışlara yol açan dürtüsellik, heyecan arayışı, sınırlı empati, duygusuzluk, korkusuzluk ve kişilerarası saldırganlığı içeren özelliklerle karakterize edilmektedir. Bu özellikler ise psikopatinin Karanlık Üçlü özelliklerinin "en karanlık" olarak etiketlenmesine neden olmuştur. Bu terim, gerçek hayatta ve medyada suçluların davranışlarına yaygın olarak atfedilen bir terim olduğu için en kötü çağrışımları taşımaktadır (Jonason ve Middleton, 2015; Zeigler-Hill ve Marcus, 2016; Nguyen vd., 2021).

Psikopati ile ilgili son otuz yıldır süren çalışmalar psikopatiyi dört temel boyutta özetlemektedir: a-) kişilerarası manipülasyon (örneğin, büyüklük sergileme, yalan söyleme, yüzeysel çekicilik); b-) duygusuz duygulanım (örneğin, empati eksikliği, pişmanlık duymama); c-) düzensiz yaşam tarzı (örneğin, dürtüsellik, sorumsuzluk); d-) suç eğilimleri (örneğin, anti sosyal veya üretkenliğe aykırı davranış, genelleştirilmiş kural ihlali) olarak belirtilmektedir (LeBreton vd., 2018).

4. HİPOTEZLERİN GELİŞTİRİLMESİ

Etik, ahlak ve sosyal olarak sorgulanabilir davranış, günlük yaşamın bir parçasıdır. Bununla beraber duygusuzluk, bencillik, vicdansızlık vb. kötü davranış örnekleri tarih ve kültürler arasında kolaylıkla bulunabilir. Örneğin Adolf Hitler, Joseph Stalin ve Pol Pot gibi diktatörler, Ted Bundy, Richard Ramirez ve Jeffrey Dahmer gibi seri katiller, insanların kötü niyetli potansiyelinin kötü şöhretli örnekleridir (Muris vd., 2017). Günlük hayatta insanlar arasında yalan söyleme, aldatma, hırsızlık ve zorbalık gibi ihlal edici davranışlarda bulunarak sosyal normları ve ahlaki değerleri ihlal etmektedir. İhlal davranışının altında yatan genetik faktörler kötü huylu kişilik özelliklerinden kaynaklanabilmektedir. Araştırmacılar genel olarak olumlu işleyen toplumların dokusunu tehlikeye atan bu tür olumsuz çağrışımlı etkinlikleri tanımlamayı, açıklamayı ve tahmin etmeyi amaçlamışlardır (Moshagen vd., 2018). Bu çalışmada kişiliğin olumsuz yönleri olan makyavelizm, psikopati ve narsisizmin ahlaki çözülme nasıl etkilediği açıklamaya çalışılmıştır. Araştırma ile ilgili yapılan çalışmaların yazında çok az olması, sosyal davranış açıklamalarına katkı vermesi ve değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarma açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Karanlık üçlü özellikleri antisosyal davranışların ve suça yönelik sonuçların geçerli öncülleri olarak kabul edilir (Pechorro vd., 2022). Ayrıca ahlaki çözülme, antisosyal davranışlardaki göreceli artışların sonucu olarak ortaya çıkabilir (Sijtsema vd., 2019). Egan ve meslektaşları (2015) tarafından yapılan çalışmada makyavelcilik, psikopati ve narsisizm ile ahlaki çözülme arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir. Ayrıca makyavelizm ve psikopatinin ahlaki çözülmenin bağımsız yordayıcıları olarak bulunmuştur. Clemente ve meslektaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada karanlık üçlüde yer alan değişkenlerin ahlaki çözülmenin önemli bir öngörücüsü olduğunu hatta ortak karanlık özelliklerin kişiye

zarar verme istekliliğini de artırma eğiliminde olduğu bulunmuştur. Wu ve meslektaşları (2020) tarafından öğrenciler üzerine yapılan çalışmada makyavelcilik, psikopati ve narsisizm ile ahlaki çözümler arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur.

Erzi (2020) tarafından yapılan çalışmada makyavelcilik, psikopati ve narsisizm ile ahlaki çözümler arasında pozitif ilişkiler, ayrıca karanlık üçlünün toplamı ile ahlaki çözümler arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Ventura ve meslektaşları (2022) tarafından yapılan çalışmada makyavelcilik, psikopati ve narsisizm ile ahlaki çözümler arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir. Maftai, Holman ve Elenescu (2022) tarafından yapılan çalışmada makyavelcilik ve psikopati ile ahlaki çözümler arasında pozitif ilişkiler tespit edilmiştir.

Bu bilgiler ışığında aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

H₁. Karanlık üçlü ahlaki çözümler eğilimini pozitif yönde etkilemektedir.

H_{1a}. Makyavelci davranış ahlaki çözümler eğilimini pozitif yönde etkilemektedir

H_{1b}. Psikopati davranış ahlaki çözümler eğilimini pozitif yönde etkilemektedir.

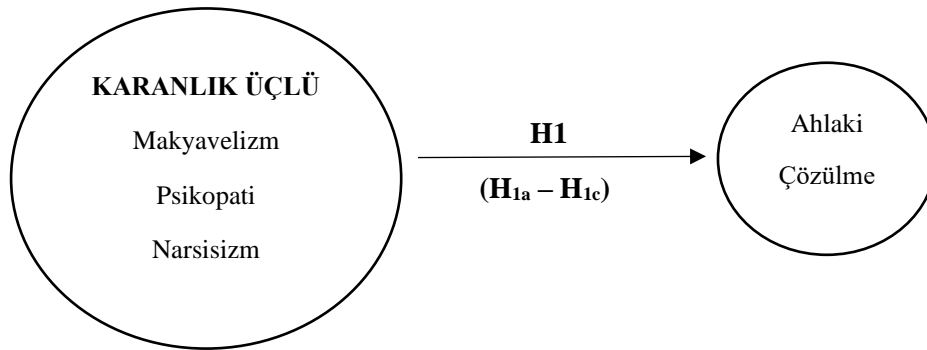
H_{1c}. Narsisist davranış ahlaki çözümler eğilimini pozitif yönde etkilemektedir.

5. YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın amacı ve modeli örneklemin seçimi, veri toplama aracının geliştirilmesi, veri toplama süreci ve veri toplamada kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır. Bu veriler uygun istatistik paket programları kullanılarak analiz edilmiştir.

5.1. Araştırmanın Amacı ve Modeli

Psikoloji, Örgütsel Davranış, Etik, Ahlak vb. alanlarda giderek artan sayıda çalışma sosyal olarak sorgulanabilir davranışları etkileyen öncül ve ardıl faktörlerin ne olduğuna özel ilgi göstermişlerdir. Bu bağlamda araştırmanın amacı ahlaki çözümlerinin öncülleri arasında yer alabilecek ve ahlaki çözümlerinin yordayıcısı olabilecek karanlık üçlü ile ahlaki çözümler arasındaki ilişkileri incelemektir. Yukarıda ifade edilen amaçla hareketle çalışmada yer alan bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiler aşağıdaki modelde gösterilmiştir.

Şekil 2. Araştırma Modeli

5.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın amacına uygun olarak, analiz için örneklem kitlesi Ardahan Valiliği başta olmak üzere Ardahan Valiliğine bağlı kamu kurumlarına uygulanmıştır. Araştırma evrenini oluşturan çalışanların sayısı 248'dir. Araştırma evreni için minimum örneklem %5 önem düzeyinde ve %5 hata payı ile anket uygulanacak örnek kitlesinin büyüklüğünü belirlemek için <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm> sitesindeki hesaplama aracı kullanılmış ve "151" minimum örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Araştırma, yüz yüze anket sistemi üzerinden 2018 Kasım ve Aralık tarihleri arasında yapılmıştır. Eksik ve hatalı olmayan 226 anket değerlendirilmiştir.

5.3. Soru Formlarının Oluşturulması

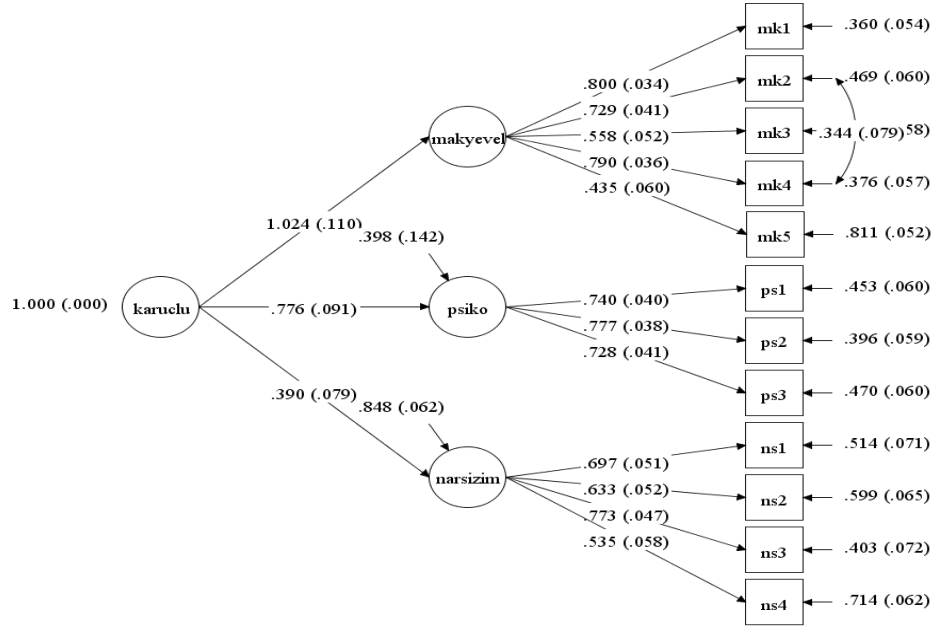
Bu araştırmada, temelde nicel verilere dayalı araştırma ve ölçme yöntemi benimsenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde cinsiyet, yaş, tecrübe, öğrenim durumu, unvan ve gelir gibi araştırma kapsamındaki çalışanların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları için madde analizi yapılmış Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları incelenmiştir. Araştırmada anketlerin uygulanabilmesi ilgili kurumlardan gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca Ardahan Üniversitesi Bilimsel Yayın ve Etik Kurulunun 31.12.2020 tarihli E-67796128-000-2000031928 sayılı karar ile bilimsel etik kurallara uygun olduğu kararı verilmiştir.

5.3.1. Karanlık Üçlü

Anketin ikinci bölümünde Jonason ve Webster (2010) tarafından geliştirilen "Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği" kullanılmış. Bu ölçek Özsoy, Rauthmann, Jonason ve Ardiç (2017) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmıştır. Çalışmada Özsoy ve Ardiç (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek kullanılmıştır. Karanlık üçlünün ölçümünde kullanılan ölçek 12 ifadeden oluşmaktadır.

Karanlık üçlü ölçeğinin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla temel bileşenler yöntemi kullanılarak varimax rotasyonlu açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Analiz sonunda verilerin ölçeğin üç faktör yapısına uyum sağladığı belirlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen üç faktör, toplam varyansın %62,203'ünü açıklamaktadır. Araştırma verilerine betimleyici faktör analizini uygulayabilme koşulunu gösteren KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) örneklem yeterlik ölçütü (0,943) ve araştırma verilerinden anlamlı faktörler çıkabileceğini gösteren küresellik derecesi (Barlett's Test of Sphericity; 1039,189; $p < ,000$) yeterli düzeydedir.

Açıklayıcı faktör analizinin ardından Mplus 7 paket program ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda modelden elde edilen regresyon yükleri incelendiğinde tüm ifadelerin regresyon yükleri 0,50'den yüksek olduğu anlaşılmıştır. Analizin sonunda mk2 ile mk4 no'lu maddeler arasında modifikasyon yapıldığı takdirde ki-kare değerinin yükseleceği ve uyum değerlerinin artacağı görülmüştür. Yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin toplam Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0,83 olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğe ilişkin Birleşik Güvenirlik (CR) ve Yakınsama Geçerliliği (AVE) değerleri de tabloda verilmiştir. Sonuçlara göre, AVE değerleri tercih edildiği gibi 0.50 değerinden, CR değerleri de 0.70 değerinden (Fornell ve Larcker, 1981) daha büyüktür. Ayrıca CR değerlerinin de tercih edildiği şekilde AVE değerlerinden büyük olduğu hesaplamalar sonucunda ortaya konmuştur.

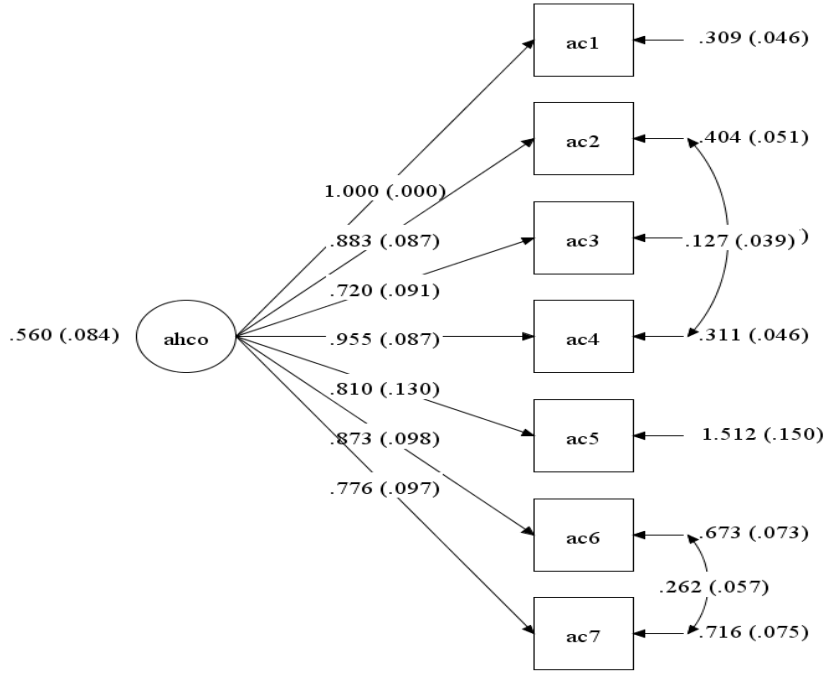
Şekil 3: Karanlık Üçlü Ölçeğine İlişkin Tek Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi

5.3.2. Ahlaki Çözülme

Anketin üçüncü bölümünde Ahlaki çözülme algısını ölçmek için Moore ve diğerleri (2011) tarafından geliştirilmiş, Türkçeye uyarlaması Erbaş ve Şahin Perçin (2017) tarafından yapılmış Ahlaki Çözülme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe olarak tek faktör ve 7 maddeli olarak geçerliliği sağlanmıştır.

Ahlaki çözülme ölçeğinin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla temel bileşenler yöntemi kullanılarak varimax rotasyonlu açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Analiz sonunda verilerin ölçeğin tekli faktör yapısına uyum sağladığı belirlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen tek faktör, toplam varyansın %42,915'ini açıklamaktadır. Araştırma verilerine betimleyici faktör analizini uygulayabilme koşulunu gösteren KMO (Kaise-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) örneklem yeterlik ölçütü (0,789) ve araştırma verilerinden anlamlı faktörler çıkabileceğini gösteren küresellik derecesi (Barlett's Test of Sphericity; 396,725; $p < .000$) yeterli düzeydedir.

Açıklayıcı faktör analizinin ardından Mplus 7 paket program ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda modelden elde edilen regresyon yükleri incelendiğinde tüm ifadelerin regresyon yükleri 0,50'den yüksek olduğu anlaşılmıştır. Analizin sonunda ac2 ile ac4 ve ac6 ile ac7 no.lu maddeler arasında modifikasyon yapıldığı takdirde ki-kare değerinin yükseleceği ve uyum değerlerinin artacağı görülmüştür. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin toplam Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0,75 olarak bulunmuştur.

Şekil 4: Ahlaki Çözülme Ölçeğine İlişkin Tek Faktörlü Doğrulayıcı Faktör Analizi

Tablo 1: Ölçeklerin Uyum İyiliği Değerleri

Değişkenler	CMIN/DF	CFI	TLI	RMSEA	SRMR	AVE	CR
Karanlık üçlü	2.339	0,933	0,912	0,077	0,061	0,5041	0,9175
Ahlaki Çözülme	1,362	0,993	0,987	0,040	0,027	0,7024	0,9385

6. BULGULAR

Ankete katılanların % 42,9'u (n=97) Kadın ve % 57,1'i (n=129) ise Erkektir. Katılımcıların kurumda çalışma sürelerine bakıldığında ise % 34,5 oranında 1-5 yıl arası (n=78), % 33,2 oranında 6-10 yıl arası (n=75), % 12,4 oranında 11-15 yıl arası (n=28), % 3,85 oranında ve son olarak da % 19,9 oranında (n= 45) 20 yıldan fazla süredir çalıştıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların öğrenim durumlarına bakıldığında % 3,5 oranında ilköğretim (n=8), % 15,5 oranında lise (n=35), % 17,3 oranında önlisans (n=39), % 57,1 oranında lisans (n=129) ve son olarak da % 6,6 oranında yüksek lisans (n= 62) eğitilmiş kişiler çalışmaktadır. Katılımcıların çalıştıkları unvanın dağılımına bakıldığında ise % 10,2 oranında yönetici (n=23), % 56,6 oranında memur (n=128), % 13,7 oranında işçi (n=31), % 13,4 oranında mühendis (n=37) % 1,3 oranında avukat (n=3), % 1,3 oranında hemşire (n= 3) % 0,4 oranında ise eczacı (n=1) görev yapmaktadır. Katılımcıların yaş aralıklarının dağılımına bakıldığında ise % 38,9 oranında 30 yaş ve altı (n=88), % 32,7 oranında 31-40 yaş arası (n=74), % 23,9 oranında 31-50 yaş arası (n=54) ve % 4,4 oranında ise 51 ve üzeri (n=10) yaşta oluşmaktadır.

Tablo 2. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Değişken	f	%	Değişken	f	%
Cinsiyet			Ünvan		
Kadın	97	42,9	Yönetici	23	10,2
Erkek	129	57,1	Memur	128	56,6
Kurumda Çalışma Süresi			İşçi	31	13,7
1-5 Yıl	78	34,5	Mühendis	37	13,4
6-10 Yıl	75	33,2	Avukat	3	1,3
11-15 Yıl	28	12,4	Hemşire	3	1,3
16 Yıl+	45	19,9	Eczacı	1	,4
Öğrenim Durumu			Yaş		
İlköğretim	8	3,5	30 yaş ve altı	88	38,9
Lise	35	15,5	31-40	74	32,7
Ön lisans	39	17,3	41-50	54	23,9
Lisans	129	57,1	51 ve üzeri	10	4,4
Y.lisans	15	6,6	Toplam	226	100

6.1. Korelasyon Analizi

Araştırmamıza temel oluşturan modeli test etmek için değişkenler arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu belirlemek için korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

Tablo 3. Değişkenler Arasındaki İlişki Analizi

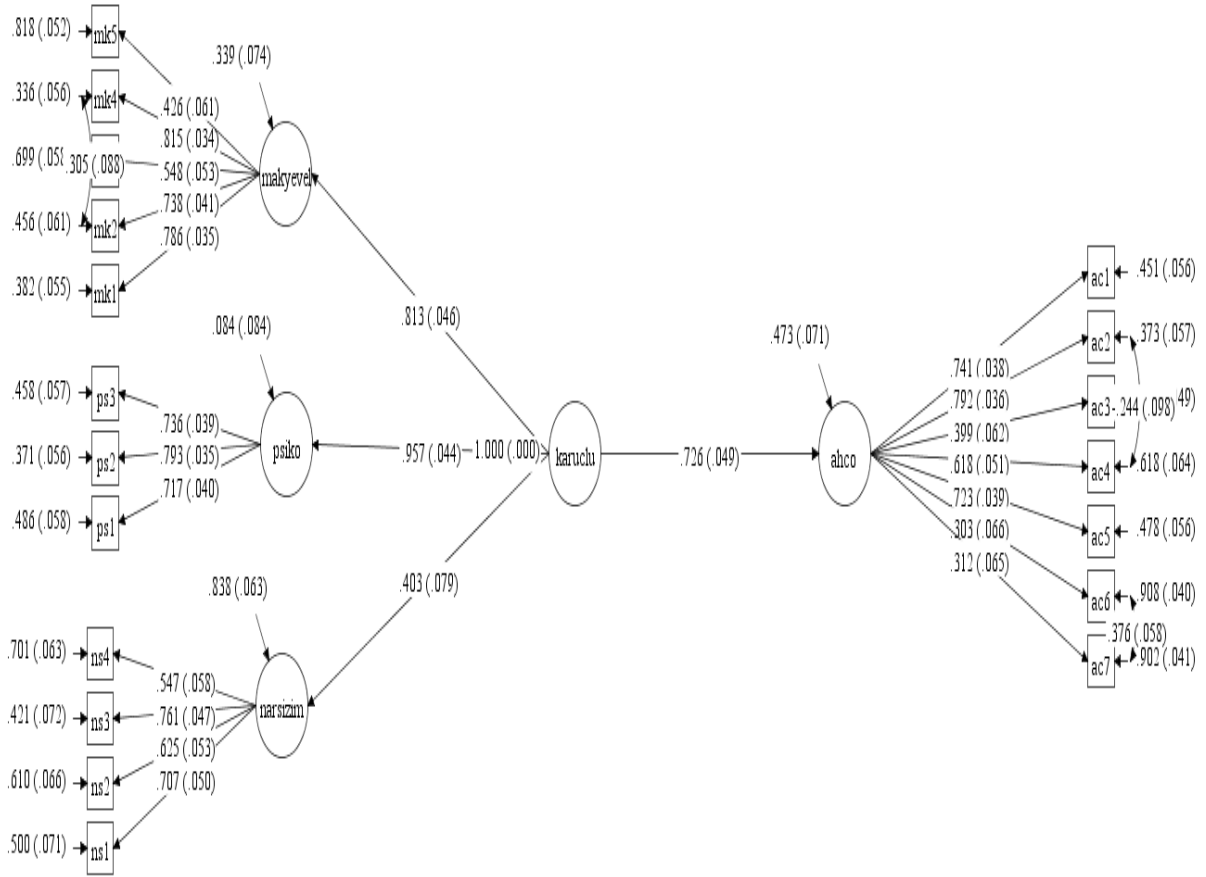
Faktör	\bar{X}	S.S	1	2	3	4	5
1.Karanlık Üçlü	1,8772	,67929	1				
2.Ahlaki Çözülme	2,0657	,78455	,514**	1			
3.Makyavelizm	1,6106	,75205	,833**	,366**	1		
4.Psikopati	1,5590	,89537	,742**	,465**	,619**	1	
5.Narsisizm	2,4491	1,02315	,740**	,383**	,333**	,254**	1

**p<0.01 düzeyinde anlamlı

Yapılan korelasyon analizinde, karanlık üçlü ile Ahlaki çözülme arasında 0,514 düzeyinde pozitif ve orta derecede bir ilişki bulunmaktadır. Karanlık üçlünün alt boyutları ile ahlaki çözülme arasındaki ilişki incelendiğinde; Makyavelizm ile (0,833, $p < 0.01$) Psikopati ile (0,742, $p < 0.01$) ve Narsisizm ile (0,740, $p < 0.01$) düzeyinde pozitif ve güçlü derecede bir ilişki bulunmaktadır.

6.2. Hipotezlerin Testi

Birinci hipotezimiz için (H_1 .Karanlık üçlü ahlaki çözülme eğilimini pozitif yönde etkilemektedir) bağımsız değişken olan Karanlık üçlünün bağımlı değişken olan Ahlaki çözülme ($\beta = .726$; $p < 0,001$) üzerindeki etkisinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu görülmektedir. Model uyum değerleri ise: ($\chi^2/df = 2,057$; CFI= 0,901; TLI= 0,884; RMSEA=0,078; ve SRMR =0,072') ye eşit olması model uygunluğunun kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu göstermektedir. Buna göre H_1 hipotezi desteklenmiştir.

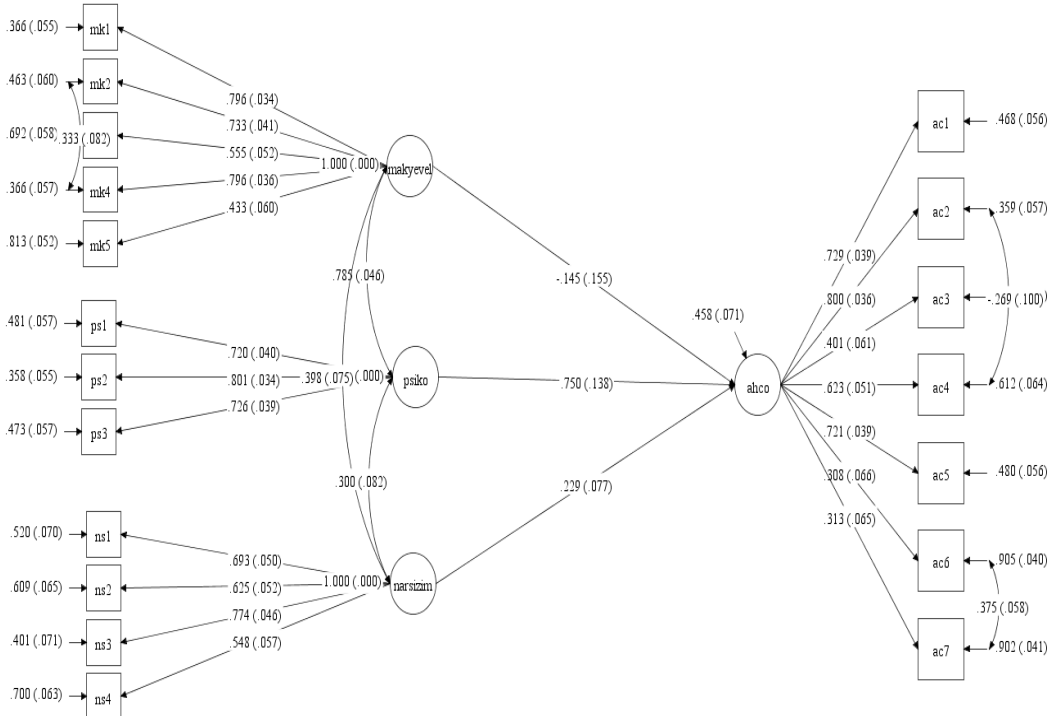
Şekil 5: Hipotez analizi

Tablo 4: Hipotez Analizi Sonucu

	Estimate	S.E.	Est/S.E.	P
Ahlaki Çözülme ← Karanlık Üçlü	,726	,0049	14.745	0.000

p<0,001 düzeyinde anlamlı

Birinci hipotezimize bağlı olarak alt hipotezlerin analizinde bağımsız değişken olan Makyavelizm'in bağımlı değişken olan Ahlaki çözülme ($\beta = -.145$; $p<0,350$) üzerindeki etkisinin negatif yönlü ve anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna göre "H_{1a}. Makyavelci davranış ahlaki çözülme eğilimini pozitif yönde etkilemektedir" hipotezi desteklenmemiştir. Alt hipotezlerin analizinde bağımsız değişken olan Psikopatinin bağımlı değişken olan Ahlaki çözülme ($\beta = .750$; $p<0,000$) üzerindeki etkisinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre "H_{1b}. Psikopati davranış ahlaki çözülme eğilimini pozitif yönde etkilemektedir" hipotezi desteklenmiştir. Son olarak alt hipotezlerin analizinde bağımsız değişken olan Narsisizmin bağımlı değişken olan Ahlaki çözülme ($\beta = .229$; $p<0,003$) üzerindeki pozitif yönlü ve anlamlı olduğu görülmektedir. Buna göre "H_{1c}. Narsisist davranış ahlaki çözülme eğilimini pozitif yönde etkilemektedir" hipotezi desteklenmiştir. Araştırmanın model uyum değerleri ise: $\chi^2/df= 2,004$; CFI= 0,908; TLI= 0,890; RMSEA=0,067 ve SRMR =0,067'ye eşit olması model uygunluğunun kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu göstermektedir.

Şekil 6: Alt Hipotez Analizi

Tablo 5: Alt Hipotez Analiz Sonucu

			Estimate	S.E.	Est/S.E.	P
Ahlaki Çözülme	<---	Makyevelizm	-0.145	0.155	-0.934	0,350
Ahlaki Çözülme	<---	Psikopati	0.750	0.138	5.429	0.000
Ahlaki Çözülme	<---	Narsisizm	0.229	0.077	2.990	0.003

p<0,001 düzeyinde anlamlı

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu makalenin amacı, genel olarak ahlaki çözülmenin bir öncülü olarak karanlık kişilik özelliklerinin ahlaki çözülme üzerindeki etkisini incelemek ve gelecekteki ampirik araştırma alanları için bir yön sağlamaktır. Ayrıca ahlaki çözülmenin nasıl kolaylaştırıldığına dair çalışmalara katkı sunması açısından karanlık üçlü kişilik özelliklerinin ahlaki çözülmeye etkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda araştırmada öne sürülen model desteklenmiştir. Araştırma modeline göre yüksek düzeyde psikopatiye ve narsisizme sahip bireylerin, ahlaki çözülme davranışlarına girme olasılıklarının daha yüksek olduğunu bulgulanmıştır.

Psikopatinin bağımlı değişken olan Ahlaki çözülme ($\beta = .750$; $p<0,000$) üzerindeki etkisinin, Narsisizmin bağımlı değişken olan Ahlaki çözülme ($\beta = .229$; $p<0,003$) üzerindeki etkisinden daha yüksek olduğu ve psikopati kişiliğinin ahlaki çözülme üzerindeki etkileri, narsisist kişilikten daha fazla olduğu kolay anlaşılabilir. Buda psikopat düzeyi yüksek bireylerin ahlaki bireyler olmak gibi konularla ilgilenmediğinin göstergesidir. Psikopat kişilerin aksine, narsisistlerin sadece kendilerini aldatma eğiliminde oldukları söylenebilir. Narsisizm, etik olmayan davranışların kabulü üzerinde psikopati kadar önemli etkiler göstermemektedir (Bailey, 2019). Narsisistlerin toplumsal yönelimlerinin düşük olduğu ve benliğe daha çok odaklandıkları bilinmektedir. Buda narsisist kişilerin sergiledikleri bencillik eylemleri zamanla ahlaki çözülmeyi hızlandırabilir.

Ahlaki muhakeme, kural çiğnemeyle ilgili karar vermenin kritik bir bileşenidir. Bununla birlikte, ahlaki akıl yürütme büyük ölçüde duyguya bağlıdır. Psikopatik kişilikte ise, duygusal yetersizliklerin yoğun olduğu ve başkalarıyla empatik bir ilişki kurulmasını engellediği için ahlaki çözülmeyi etkileyen bir unsurdur (DeLisi vd., 2014). Psikopati kişilik özelliği kişilerarası etkileşimlerde bölücü ve bu bölücülüğün getirdiği anti-sosyal davranışlara yol açan dürtüsellik, heyecan arayışı, sınırlı empati, duygusuzluk, korkusuzluk ve kişilerarası saldırganlığı içeren özelliklerle karakterize edilmektedir. Bu özellikler ise psikopatinin Karanlık Üçlü özelliklerinin "en karanlık" olarak etiketlenmesine neden olmuştur (Maftai, Holman ve Elenescu, 2022). Araştırmamızda psikopatinin baskın bir özellik olarak ahlaki çözülmeyi etkilemesi ve çeşitli kötü niyetli davranış türlerini açıklarken psikopatinin zehirli özellik olduğu (Baughman vd., 2014) çeşitli araştırmalarla da desteklenmiştir (Muris vd., 2017; Maftai, vd., 2022). Psikopati, antisosyal davranış göstermede diğerlerine göre daha güçlüdür. Psikopatinin doğasında bulunan benmerkezci özelliklerin, kişinin istek ve arzularını kabartan başkalarını ilgisizce tatmin etmeye yönelik temel bir dürtüyle ilgilidir (Pechorro vd., 2022). Yüksek psikopatiye sahip bireyler, ahlaki bağlarını koparmakta ve ilişkisel saldırganlığa daha yatkındırlar. Bu bağlamda Erzi (2020) ve Pechorro (2022) tarafından yapılan çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Psikopatik kişiliğin suçluluk ya da utanç gibi olumsuz ya da özbilinçli duyguları hissetmemesi ve empatik tepkileri ifade etme ve anlama güçlüğü nedeniyle doğrudan ahlaki çözülme etkilediği söylenebilir (Hoareau vd., 2019). Son olarak narsisizm ve psikopatinin ahlaki çözülme etkileyen ortak özelliklerinin olduğu söylenebilir (Somma vd., 2020).

Karanlık üçlü kişilik özellikleri her çalışan için farklı olabilir. Örneğin, yetenekli manipülatörler olarak nitelendirilen Makyavellistler olaylardan nasıl sıyrılabileceklerini düşünmenin önemli olduğunu bilirler. Bu nedenle, Makyavellilerin manipülasyonlarının sınırlarını bilmeleri ve bunları kendi yararlarına kullanmaları ve olumlu bir izlenim bırakmaya özen gösterdikleri için Makyavellist kişilik özelliğinin ahlaki çözülmenin bir öncülü olarak değerlendirmeye bilirler (Lowe ve Grieve, 2017). Makyavellist kişilik özelliğinin ahlaki çözülme negatif etkilemesi fakat anlamsız olması Makyavellistlerin benlik anlamlarında daha temelli veya gerçekliğe dayalı olduklarına dair inançlarıdır (Paulhus ve Williams, 2002). Bu inançla yapılan davranışın ahlaki olduğuyla ilgili temellendirmede bulunabilirler.

Araştırmanın verileri elde edilirken tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tesadüfi örnekleme yöntemi katılımcılara kolay ulaşım sağlaması ve düşük maliyetli olması bakımından fayda sağlamaktadır. Fakat bu yöntem çalışma için örneklem sınırlılığı meydana getirmektedir. Aynı zamanda, araştırmanın sadece Ardahan ilinde ve kamu kurumlarında uygulanması, araştırmanın sonuçlarının diğer illere genelleme yapılması açısından bağlam sınırlılığı oluşturmaktadır. Ayrıca literatürde karanlık kişilik ve ahlaki çözülme ile ilgili çalışmaların sınırlı olması bulguların diğer çalışmalarla karşılaştırılmasını sınırlandırmaktadır. Daha sonraki araştırmalarda, ölçeklerin büyük ve farklı örneklem üzerinde test edilerek daha zengin bir yaklaşım sergilenebilir. Özellikle uygulayıcılar için boyamsal araştırma ile değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler ortaya konulabilir. Örneklem farklı olarak ergenler ve cezaevinde olan suçlular üzerinde yapılarak derinlemesine bulgulara ulaşılabilir.

Etik Beyan

“Ahlaki Çözülmenin Bir Öncülü Olarak Karanlık Üçlü: Bir Alan Araştırması” konulu araştırmanın yazılması ve yayınlanması süreçlerinde Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uyulmuş ve araştırma için elde edilen verilerde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Ardahan Üniversitesi Bilimsel Yayın ve Etik Kurulunun 31.12.2020 tarihli E-67796128-000-2000031928 sayılı karar ile bilimsel etik kurallara uygun olduğu kararı ile etik komite onayı alınmıştır.

Katkı Oranı Beyanı

Araştırma makalesinin taslağının oluşturulmasından son haline gelene kadar yazarların tamamı bilgi ve donanımlarıyla tüm süreçlere eşit oranda katkı yapmış ve son halini değerlendirerek onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

Bailey, C. D. (2019). The Joint Effects Of Narcissism And Psychopathy On Accounting Students' Attitudes Towards Unethical Professional Practices. *Journal of Accounting Education* Volume 49, 1-24. <https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2019.08.001>

Aykanat, Z. & Yıldız, T. (2022). Ahlaki Çözülmenin Bir Öncülü Olarak Karanlık Üçlü: Bir Alan Araştırması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 891-909.

- Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. In R. Vasta (Ed.), *Annals of child development. Vol. 6. Six theories of child development* içinde (ss. 1-60). Greenwich, CT: JAI Press
- Bandura, A. (1990). Mechanisms Of Moral Disengagement In Terrorism. *Origins Of Terrorism: Psychologies, ideologies, states of mind*, 161-191.
- Bandura, A. (1999). Moral Disengagement In The Perpetration Of Inhumanities. *Personality And Social Psychology Review*, 3(3), 193-209.
- Bandura, A. (2011). Moral Disengagement. D.J. Christie (Ed.). *The Encyclopedia of Peace Psychology* içinde. <https://doi.org/10.1002/9780470672532.wbpep165>
- Bandura, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Pastorelli, C. ve Regalia, C. (2001). Sociocognitive Self-Regulatory Mechanisms Governing Transgressive Behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80, 125– 135.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 364-374.
- Barsky, A. (2008). Understanding the Ethical Cost of Organizational Goal-setting: A Review and Theory Development. *Journal of Business Ethics*, 81 (1): 63-81.
- Clemente, M., Espinosa, P. ve Padilla, D. (2019). Moral Disengagement And Willingness To Behave Unethically Against Ex-Partner In A Child Custody Dispute. *PLoS ONE* 14(3): e0213662. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0213662>
- Coşkun, A. (2017). *Ahlaki Kimlik ve Makyavelizmin Örgüt Yararına Ahlaki Olmayan Davranış Üzerinde Etkisi: Ahlaki İklimin Düzenleyici Rolü. (Doktora tezi)*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dahling, J.J., Kuyumcu, D. ve Librizzi, E. H. (2014). Machiavellianism, Unethical Behavior, and Well-Being in Organizational Life. R.A. Giacalone ve M. D. Promislo (Ed.). *Handbook of Unethical Work Behavior: Implications for Individual Well-Being* içinde (ss. 183-194). New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315703848>
- DeLisi M., Peters D. J., Dansby, T., Vaughn M. G., Shook J. J. ve Hochstetler A. (2014) Dynamics of Psychopathy and Moral Disengagement in the Etiology of Crime. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 12(4), 295-314.
- Detert, J. R., Treviño, L. K. ve Sweitzer, V. L. (2008). Moral disengagement in ethical decision making: a study of antecedents and outcomes. *Journal of Applied Psychology*, 93(2), 374.
- Egan V., Hughes N. And Palmer E. J.(2014) Moral Disengagement, The Dark Triad, And Unethical Consumer Attitudes. *Personality and Individual Differences*, (76) 123-128.
- Erbaş, E. ve N. Ş. Perçin (2017). Ahlaki Çözülme (Moral Disengagement) Ölçeği Türkçe Geçerlemesi ve Kişi-Çevre Uyumu İlişkisi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1): 177-190.
- Erbaş, E. ve N. Şahin Perçin. (2016). Kişi-Çevre Uyumu Ve Takım Çalışması İşlevsizliği İlişkisinde Ahlâki Çözülme'nin Aracı Rolü. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(2). 77-91.

- Aykanat, Z. & Yıldız, T. (2022). Ahlaki Çözülmenin Bir Öncülü Olarak Karanlık Üçlü: Bir Alan Araştırması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 891-909.
- Erzi, S. (2020). Dark Triad And Schadenfreude: Mediating Role Of Moral Disengagement And Relational Aggression. *Personality and Individual Differences*, (157), 109827.
- Ferreiros, L. ve Clemente, M. (2022) Dark personality and intimate partner relationships in young adults, *Acta Psychologica*, 225, 103549.
- Fida, R, Paciello M., Tramontano, C., Fontaine, RG Barbaranelli, C. ve Farnese, ML. (2015). An Integrative Approach to Understanding Counterproductive Work Behavior: The Roles of Stressors, Negative Emotions, and Moral Disengagement. *Journal of Business Ethics*, 130(1): 131-144.
- Fornell, C. ve Larcker, D.F. (1981). Evaluating Structural Equation Models With Unobservable Variables And Measurement Error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Hoareau, N., Bagès, C., Allaire, M. ve Guerrien, A. (2019). The Role Of Psychopathic Traits And Moral Disengagement In Cyberbullying Among Adolescents, *Criminal Behaviour and Mental Health*, 29, 321- 331. <https://doi.org/10.1002/cbm.2135>
- Hyde, L.W., Shaw, D.S. ve Moilanen, K.L. (2010). Developmental Precursors Of Moral Disengagement And The Role Of Moral Disengagement In The Development Of Antisocial Behavior. *Journal of abnormal child psychology*, 38(2), 197-209.
- Jonason, P.K. ve Middleton, J.P. (2015). Dark Triad: The "Dark Side" of Human Personality. James D. Wright (Ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences Volume 5* içinde, (ss. 671-675). Oxford: Elsevier.
- Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3): A brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28-41.
- Jones, D. N. ve Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. M. R. Leary ve R. H. Hoyle (Ed.), *Handbook of individual differences in social behavior* içinde (ss. 93– 108). New York, NY: Guilford.
- Kish-Gephart, J., Detert, J., Treviño, L. K., Baker, V. ve Martin, S. (2014). Situational Moral Disengagement: Can The Effects Of Self-Interest Be Mitigated?. *Journal of Business Ethics*, 125(2), 267-285.
- LeBreton, J. M., Shiverdecker, L. K. ve Grimaldi, E. M. (2018). The Dark Triad And Workplace Behavior. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 5, 387-414. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-032117-10445>
- Lowe-Calverley, E. ve Grieve, R. (2017). Web Of Deceit: Relationships Between The Dark Triad, Perceived Ability To Deceive And Cyberloafing. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(2), Article 5. <https://doi.org/10.5817/CP2017-2-5>
- Maftai, A., Holman, A.C. ve Elenescu, A.G. (2022). The Dark Web of Machiavellianism and Psychopathy: Moral Disengagement in IT Organizations. *Europe's Journal of Psychology*, 18(2), 181-192.
- McAlister, A.L. (2001). Moral disengagement: Measurement And Modification. *Journal of Peace Research*, 38(1), 87-99.
- Moore, C. (2015). Moral Disengagement. *Current Opinion in Psychology*, 6, 199-204.

Aykanat, Z. & Yıldız, T. (2022). Ahlaki Çözülmenin Bir Öncülü Olarak Karanlık Üçlü: Bir Alan Araştırması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 891-909.

- Moore, C., Detert, J.R., Trevino, L.K., Baker, V. L. ve Mayer, D.M. (2011). Why Employees Do Bad Things: Moral Disengagement and Unethical Organizational Behavior. *Personnel Psychology*, 65, 1-48.
- Moshagen, M., Hilbig, B. E. ve Zettler, I. (2018) The Dark Core of Personality. *Psychological Review*, 125(5), 656-688. <http://dx.doi.org/10.1037/rev0000111>
- Muris P., Merckelbach H., Otgaar H., ve Meijer, E. (2017). The Malevolent Side of Human Nature: A Meta-Analysis and Critical Review of the Literature on the Dark Triad (Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy). *Perspectives on Psychological Science*, 12(2), 183–204.
- Nguyen N., Pascart S. ve Borteyrou X. (2021). The Dark Triad Personality Traits And Work Behaviors: A Person-Centered Approach. *Personality and Individual Differences*, 170, 1-6.
- Özsoy E, Rauthmann J. F., Jonason P. K. ve Ardiç, K. (2017) Reliability And Validity Of The Turkish Versions Of Dark Triad Dirty Dozen (DTDD-T), Short Dark Triad (SD3-T), And Single Item Narcissism Scale (SINS-T). *Personality and Individual Differences*, 117, 11-14.
- Özsoy, E. ve Ardiç, K. (2017) Karanlık Üçlü'nün (Narsisizm, Makyavelizm ve Psikopati) İş Tatminine Etkisinin İncelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi*, 24(2) 391-406.
- Paulhus, D. L. ve Williams, K. M. (2002) The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556–563.
- Pechorro, P., Curtis, S., DeLisi, M., Maroco, J. ve Nunes, C. (2022), Dark Triad Psychopathy Outperforms Self-Control in Predicting Antisocial Outcomes: A Structural Equation Modeling Approach. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 12, 549-562.
- Pelton, J., Gound, M., Forehand, R. ve Brody, G. (2004). The moral disengagement scale: Extension with an American minority sample. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 31-39.
- Perren, S. ve Gutzwiller-Helfenfinger, E. (2012). Cyberbullying And Traditional Bullying In Adolescence: Differential Roles Of Moral Disengagement, Moral Emotions, And Moral Values. *European Journal of Developmental Psychology*, 9(2), 195-209.
- Saltoğlu, S. ve Irak, D.U. (2020). Dark Triad Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Turkish Psychological Articles*, 23(45), 59-62.
- Shu, L. L., Gino, F. ve Bazerman, M. H. (2011). Dishonest Deed, Clear Conscience: When Cheating Leads to Moral Disengagement and Motivated Forgetting. *Personality and Social Psychology Bulletin* 37(3), 330-349.
- Sijtsema, J.J., Garofalo, C., Jansen, K. ve Klimstra T. A. (2019). Disengaging from Evil: Longitudinal Associations Between the Dark Triad, Moral Disengagement, and Antisocial Behavior in Adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 47, 1351-1365. <https://doi.org/10.1007/s10802-019-00519-4>
- Somma, A., Borroni, S., Sellbom, M., Markon, K. E., Krueger, R. F. ve Fossati, A. (2020). Assessing Dark Triad Dimensions From The Perspective Of Moral Disengagement And Dsm-5 Alternative

Aykanat, Z. & Yıldız, T. (2022). Ahlaki Çözülmenin Bir Öncülü Olarak Karanlık Üçlü: Bir Alan Araştırması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 891-909.

Model Of Personality Disorder Traits. *Personality disorders: Theory, Research, and Treatment*, 11(2), 100–107. <https://doi.org/10.1037/per0000388>

Taylor J. V., Frederick L. C., Daniel, L.S. ve Jennifer J. M. (2017). Exploring the Dark Side: Relationships between the Dark Triad Traits and Cluster B Personality Disorder Features, *Journal of Psychiatry Psychiatric Disord*, 1(6), 317-326.

Thornberg, R. ve Jungert, T. (2013). Bystander Behavior In Bullying Situations: Basic Moral Sensitivity, Moral Disengagement And Defender Self-Efficacy. *Journal of Adolescence*, 36(3): 475-483.

Üçok, D. (2020). Kurumlarda Yaşanan Ahlaki Çözülme Mekanizmasına İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi . *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 21(1) , 95-124 .

Ventura, C. G., Santa, C.E. H, Vergara, J. D. ve Mora, N. N. (2022) Moral Disengagement, Dark Triad and Face Mask Wearing during the COVID-19 Pandemic. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 2022; 12(9), 1300-1310.

Wu W., Su Y., Huang X., Liu W. ve Jiang X. (2020). The Dark Triad, Moral Disengagement, and Social Entrepreneurial Intention: Moderating Roles of Empathic Concern and Perspective Taking. *Front. Psychol.* 11:1520. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01520>

Yıldız, B. (2015). The Antecedents of Constructive and Destructive Deviant Workplace Behaviors. (*Doktora tezi*). Gebze Teknik Üniversitesi, Kocaeli.

Yıldız, B., Alphan, L., Sezen, B. ve Yıldız, H. (2015). A Proposed Conceptual Model of Destructive Deviance: The Mediator Role of Moral Disengagement. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 207, 414-423.

Zeigler-Hill, V. ve Marcus, D.K. (2016). Introduction: A bright future for dark personality features? V. Zeigler-Hill ve D. K. Marcus (Ed.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* içinde (ss. 3–22). Washington: American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14854-001>